

אמרו ז"ל ויסף – על פי הדיבור, שדבר זה הוא מצד השי"ת, שזה לעומת זה עשה אלקים. לכן אמרו ז"ל בזבחים (סו) ושמה יוחני, ע"ש – כי יוחני הוא שם לכח הכשפים כמו"ש במקום אחר. ע' מה שאמרו במנחות (פה) מכשפי מצרים יוחני וממרא. שיוחני – כשפים שמצד האשה, כמו שאמרו בסוטה (כב) 'יוחני בת רטיבא' ע"ש. ו'יוחני' בגימטריא פ"ד, כמו שאמרנו במקום אחר על פ"ד שנה שלא ראה יעקב קרי, שבמספר כך הוא העדר הזימה שמצד הזקנות] שהיא אשה, וממרא – שמצד האיש, ואב"מ' (קומץ המנחה לר"צ הכהן ז"ל, נט).
 עוד בענין 'יוחני' – ע' בספר מאור ושמש, חיי-שרה ד"ה בגמרא.

*

'שהגיעו לסוף מדותיו... מה בית ששים אמה אף מזבח ששים אמה' – רמז במה שנאמר על המזבח 'נבוב לחת תעשה אתו' – נבוב עולה 60, שעד ששים אמות יכולים לעשותו (בעל הטורים תרומה כו,ח).

*

'כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין'
 'יש בזה רמז נפלא, כי ההולך בתום ומקדש שיעור-קומה שלו, כל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו ומחשבותיו והרהוריו – אז הוא מרכבה לסטרא דימינא, ואם הוא מטמא עצמו ח"ו אז הוא מרכבה לסטרא דשמאלא בר מינן. ועל זה אמרו רבותינו ז"ל (שבת פח:) למיימינים בה סמא דחיי, למשמאילים בה סמא דמותא' (של"ה יומא קנד).

דף סג

'מנחה שנקמצה בהיכל כשרה שכן מצינו בסילוק בזיכין' – ואין להקשות על סברא זו ממה שמצינו שחטאת חיצונה שנכנס דמה לפנים פסולה הגם שחטאות פנימיות מתן דמם בפנים, ואם כן מה ראה מבזיכים שדינם בפנים למנחות שדינן בחוץ – שונה שם שכניסת דם החטאת להיכל פוסלת, אבל כאן הלא אין צד לומר שהחטאת תיפסל בכניסתה, רק הנידון משום שנאמר וקמץ משם, סלקא דעתין דוקא ממקום שהזר עומד, בחוץ – על כך באה ההוכחה מסילוק בזיכים שהוא כקמיצה וכשר בפנים, ואם כן מסתבר ש'משם' לאו בדוקא (עפ"י טהרת הקודש מנחות ח. וע' גם בתוס' שהנידון לפסול אינו אלא משום 'קמץ משם'. וע' גם בשפ"א מנחות שם).

'שלמים ששחטן בהיכל כשרים' – יש אומרים: דוקא שלמים אבל עולה או חטאת ואשם ששחטם בהיכל – אינם כשרים.

ע' לעיל יד. שהולכה בחטאות הפנימיות א"א לבטלה, שעל כרחו שחט בחוץ ומוליך פנימה. ורש"י שם כתב משום דלאו אורח ארעא לשחוט בפנים. ובק"ר אורה תמה על טעם זה, מדוע שלמים יתכשרו יותר מקדשי קדשים. ופרש שקדשי קדשים פסולים משום שטעוניהם 'דרך המזבח צפונה' ואין ההיכל בכלל זה. וכן העיר בחדושי הנצי"ב.

ואולם בתוס' נראה שלפרש"י לולא סברא דלאו אורח ארעא אפשר לשחוט שם. ומשמע לכאורה שאין חילוק בין שלמים לשאר קדשים שבדיעבד כשר.

– ואם תאמר, מדוע לא נפסל הקרבן משום דם הקדשים שהובא אל הקודש, לרבי עקיבא שאמר (להלן פא:): כל הדמים שנכנסו להיכל נפסלים, ולא חטאת בלבד? יש לומר שמדובר בשוגג, שאין פסול אלא כשהכניס על מנת 'לכפר בקדש' (ע' להלן פג). ועוד, כיון שלא הכניס הדם לבדו אלא הבהמה כולה – לא פסל [שיש דעה הממעטת מדמה – ולא בשרה. להלן פב]. ועוד, אם הכניס שלא כדרך ביאה, דרך משופש – לא פסל, כמו שאמרו שם (מנחה טהורה מנחות ח:).

'שלמים ששחטן בהיכל – כשרים... שאם הקיפו עובדי כוכבים את כל העזרה, שהכהנים נכנסין לשם ואוכלין... בקדש הקדשים תאכלנו' – אין חילוק בין ההיכל לקדש הקדשים, הן לענין שחיטת קדשים (מנ"ח קמא, ד) הן לענין אכילת קדשים, שאם צרו האויבים על ההיכל – יכולים הכהנים לאכולם אפילו בקדש הקדשים (כן מתבאר מדברי הרמב"ן במדבר יח, י. הובא במנ"ח קלד, ג; שסב, ג). ונראה שמותר להכנס דרך ביאה ואין כאן 'ביאה ריקנית', אף לפני ולפנים (חזו"א קמא לה, ד). ושלא בשעת הדחק, אם נכנס להיכל ושחט – צידד במנחת חינוך (קפה, ו) שחייב משום 'ביאה ריקנית' שהרי נכנס ללא צורך, ושחיטה לאו עבודה היא, או שמא מ"מ אין זו ביאה ריקנית, וכלשון הגמרא 'התם עבודה, דאדם עובד במקום רבו'. וכן לענין אכילת קדשים צידד שאינו חייב מיתה, שהרי נתרבה מן הכתוב בקדש הקדשים תאכלנו, והרי היא כעבודה לענין זה. ונשאר ב'צריך עיון'. וכן נסתפק בדבר בספר יד דוד (לעיל יד. מנחות ח). ובאבן האול (מעשה"ק י, ג) כתב בדעת הרמב"ם [אליבא דתנא קמא בספרי] לאסור אכילה לכתחילה אפילו הקיפו אויבים את העזרה. ובכל אופן לכתחילה ודאי אסור להכנס לשם לשחוט ללא צורך, וכמש"כ בקרן אורה.

'מנין שאם הקיפו עובדי כוכבים את כל העזרה שהכהנים נכנסין לשם ואוכלין שם קדשי קדשים, תלמוד לומר בקדש הקדשים תאכלנו... – מדוע נקט מקרה רע כזה ולא אמר בסתם, מנין שהכהנים שאכלו בהיכל קיימו מצוותם? – נראה משום שמהכתוב בקדש הקדשים תאכלנו משמע שמותר לעשות כן לכתחילה, וזה לא יתכן אלא במקום סכנה. ולולא הכתוב הייתי אומר שמוטב לא יאכלו כלל, שאין אדם אוכל במקום רבו (עפ"י חדושים ובאורים מנחות יב).

זשלשה דברים היתה אותה קרן משמשת... ושירי הדם' – של חטאות החיצוניות (רש"י). שאילו הפנימיות – שיריהן נשפכים על יסוד מערבי, כמו ששנינו במשנת 'איזהו מקומן'. ושירי עולות – גם הם נשפכים על היסוד בפנינת דרום-מערב, כנזכר בתמיד (פ"ד) – שהרי באותה פינה היה גומר את מתנות הדם, לכך היה שופך את השירים באותו מקום. והרמב"ם הוסיף שגם שירי הדם של אשמות ושלמים נשפכים שם. כי סובר שגם בהם היה נותן הדם מתחילה בקרן מזרחית-צפונית ואחר כך במערבית-דרומית, וכמו שפרש רש"י ביומא (טו: ד"ה ברישא) – ממילא גם שפיכת השירים היתה נעשית במקום שהוא שם (ובה תודה).

(ע"ב) 'דתניא לפני ה'... ר"א אומר: יכול יגישנה למערבה של קרן או לדרומה של קרן אמרת כל מקום שאתה מוצא שני מקראות... אמר רב אשי: קסבר האי תנא כוליה מזבח בצפון קאי' –

'האי תנא' שאמר רב אשי היינו רבי אליעזר. אבל תנא קמא יכול לסבור מזבח בדרום קאי ואעפ"כ מגיש בקרן מערבית דרומית כי הוא המקום הקרוב ביותר ל'לפני ה'" הגם שאינו מול הפתח. [תדע, שהרי לכל התנאים שאינם סוברים מזבח בצפון, לא שמענו שחטאת העוף נעשית בקרן אחרת]. אבל רבי אליעזר נקט לשחוט בצד דרום ולא במערב ולא על חוד הקרן (כמו שפירש להדיא רש"י בסוטה יד:), הרי שמקיים הכתוב 'לפני ה'" במלואו כששוחט בדרום. ומזה מוכח שלדעתו גם צד דרום הוא מול הפתח, דכוליה מזבח בצפון, הלכך מתקיימים בו שני המקראות במלואם. [ונראה קצת שרבי אליעזר הולך לשיטתו [למאי דגרס רש"י כאן 'רבי אליעזר'. ואולם בסוטה הגרסה בגמרא וברש"י רבי אליעזר. וכ"ה בדק"ס] שאמר (בפסחים סח:): בישוב שני המקראות 'עצרת לה' אלקיך' ו'עצרת תהיה לכם' – או כולו לה' או כולו לכם. הרי ששיטתו להעמיד שני מקראות סותרים ב'או' 'או', ולא כרבי יהושע המקיימם יחד בחציו חציו, וזהו שאמר כאן שמצד שני הכתובים לבדם הוא אמינא או בדרום או במערב. אך משום שאם יעשה בדרום, יקיים בזה גם 'לפני ה'" לכך יש לעשות בדרום דוקא ולא במערב].

'מאי קאמר? אמר רבי אשי: הכי קאמר, בכל מקום היתה כשירה למליקתה אלא זה היה מקומה להזאתה' – לפי פרוש רש"י משמע שזה ששנה התנא 'חטאת העוף היתה נעשית על קרן דרומית מערבית' – הכוונה רק להזאה, אבל המליקה כשרה בכל מקום. וכן מוכח מהסמ"ג (בדין חטאת העוף), וכן כתב הרז"ה (בפירושו למסכת קנים) בהדיא.

אכן הרמב"ם (מעשה הקרבנות ז) כתב שהמליקה היתה נעשית על קרן דרומית מערבית. ונראה שמפרש המשנה כפשטותה, על כל מעשה החטאת. וטעם הדבר, כיון שההזאה צריכה להיות שם מן הדין, לכך גם המליקה היו עושים שם, כדי שלא ישפך בינתים דם הנפש על הארץ, הגם שהמליקה מצד עצמה כשרה בכל מקום. וזו כוונת הגמרא כאן – בכל מקום היתה כשרה למליקתה – מן הדין, אך כיון שזה היה מקומה להזאתה, לכך גם היתה נמלקת שם (עפ"י זבח תודה. וע"ע טהרת הקדש; חק נתן).

ונראה לדייק כן גם מלשון רש"י (בד"ה מה חטאת) שכתב שחטאת העוף אינה צריכה צפון שהרי נעשית בקרן מערבית דרומית – משמע שפרש גם כלפי המליקה, כי אם המדובר רק על ההזאה, אין כלל שייכות לדין צפון. עוד העירו המפרשים, שמדברי התוספתא מבואר שמלקה בכל מקום בעזרה – כשרה, ואילו ברמב"ם משמע שצריך מזבח דוקא. וכבר נחלקו בדבר הראשונים בריש מסכת קנים. וע"ע שיטמ"ק בהשמטות; תוס' להלן סה. קרית ספר מעה"ק ז; טהרת הקדש קרן אורה סד: סה. מנחת חינוך קכד, א; מקדש דוד סוס"י כה ועוד. ויש גורסים בתוספתא 'במזבח' במקום 'בעזרה'.

דף סד

'שאיין לך קל בעופות יותר ממוראה ונוצה, פעמים שהכהן זורקן יותר מבשלישים אמה' – משמע שאסור לקשור באבן או בכל דבר אחר כדי לזרוק. ואפשר משום שכתוב והשליך אותה – ולא דבר אחר עמה. [ואע"פ שבתורת כהנים דרשו מאתה כמה דברים – גם זאת ניתן לשמוע] (שפת אמת).

ע"ע בשיחות מוסר לגר"ח שמואלביץ (מאמר ה'תשל"א) שהעיר מכאן על ענין 'יחוד הלב' המקנה לאדם כחות בלתי רגילים.

'הני טפי מתלתין וחד הויין' – לפרש"י, היה מולק בראשו של מזבח ולא על הסובב, כי לשיטתו לא היה כבש שמאלי לסובב. ואף על פי שלא היה עומד על הקרן אלא במקום הילוך הכהנים, נמצא אם כן שאינו רחוק מהתחלת הכבש אלא 5 אמות [שהרי כל משך צלע המזבח בראשו הוא 28 אמה, והכבש